# Aký je rozdiel medzi federáciou a konfederáciou?

**Federácia je jeden štát zložený z viacerých celkov. Konfederácia je zväzok samostatných štátov, ktoré si ponechávajú suverenitu a rozhodujú spravidla jednomyseľne.**

Rozdiel nie je len učebnicový. Slováci ho poznajú z vlastnej skúsenosti: dvadsaťštyri rokov žili vo federácii a v roku 1992 sa okrem iného viedol spor aj o to, či ju nenahradiť konfederáciou.

## Federácia: jeden štát, dve úrovne vlády

Vo federácii má spoločná vláda vlastné právomoci, vlastné príjmy a jej zákony platia priamo pre každého občana. Celky, z ktorých sa skladá, majú vlastné parlamenty a vlády a rozhodujú o veciach, ktoré im ústava zverí. Spoločná ústava určuje, kto o čom rozhoduje.

V Európe sú takými štátmi napríklad Nemecko a Rakúsko. Nemecký základný zákon nazýva Nemecko „demokratickým a sociálnym spolkovým štátom“, rakúska ústava hovorí, že Rakúsko je spolkový štát zložený z deviatich samostatných krajín. Spolkové krajiny majú vlastné vlády, armádu a menu však majú spoločnú.

## Konfederácia: zväzok štátov

V konfederácii zostávajú pánmi členské štáty. Spoločné orgány konajú prostredníctvom ich vlád, nie priamo voči občanom, a dôležité rozhodnutia potrebujú súhlas všetkých alebo takmer všetkých.

Najznámejšou konfederáciou boli prvé Spojené štáty. Podľa Článkov konfederácie, platných od roku 1781, nemohol spoločný Kongres vyberať dane, každý štát mal v ňom jeden hlas a zmena pravidiel vyžadovala súhlas všetkých trinástich štátov. Zväzok mal prázdnu pokladnicu a len málo právomocí urovnať spory medzi štátmi. V roku 1789 ho preto nahradila ústava, ktorá z neho urobila federáciu.

Podobnou cestou prešlo Švajčiarsko. Do roku 1848 ho spájala zmluva kantónov z roku 1815, ktorú nebolo možné zmeniť. Po krátkej občianskej vojne v roku 1847 prijali Švajčiari spolkovú ústavu a odvtedy sú federáciou. Slovo konfederácia si krajina ponechala v oficiálnom názve, no štátom je jedným.

## Česko-slovenská federácia 1969–1992

Ústavný zákon o československej federácii, schválený 27. októbra 1968 a účinný od 1. januára 1969, ho opísal ako „dobrovoľný zväzok rovnoprávnych národných štátov českého a slovenského národa“. Vznikli dve republiky, Česká a Slovenská, s vlastnými vládami a národnými radami.

Federálne zhromaždenie malo dve snemovne. Do Snemovne ľudu sa volilo 200 poslancov v celom štáte. Do Snemovne národov 150 poslancov, po 75 v každej republike. Pri vybraných zákonoch, napríklad o štátnom rozpočte federácie alebo o občianstve, platil zákaz majorizácie: poslanci Snemovne národov z Česka a zo Slovenska hlasovali oddelene a návrh potreboval väčšinu v oboch častiach. Na ústavné zákony bola potrebná trojpätinová väčšina v každej z nich. Väčší národ tak nemohol menší v kľúčových otázkach prehlasovať.

Na papieri to bola federácia, v praxi mala štát v rukách jedna strana. Ústava z roku 1960 priznávala Komunistickej strane Československa vedúcu úlohu „v spoločnosti i v štáte“ a tento článok platil až do 29. novembra 1989. Už v decembri 1970 navyše novela vyhlásila hospodárstvo za jednotné a riadené plánmi celého štátu.

## Pomlčka, voľby a koniec

Po roku 1989 začala federácia fungovať slobodne a hneď sa ukázalo, aké ťažké je ju riadiť. Prvým sporom bol samotný názov. Federálne zhromaždenie 29. marca 1990 premenovalo štát; v českom

znení na Československú federatívnu republiku, v slovenskom s pomlčkou na Česko-slovenskú. Spor o pomlčku ukončil o tri týždne neskôr, 20. apríla 1990, nový názov Česká a Slovenská Federatívna Republika.

V rokovaniach o podobe spoločného štátu sa objavovali rôzne návrhy vrátane konfederácie. Po voľbách v júni 1992 sa ukázalo, že víťazi v oboch republikách chcú nezlučiteľné veci. Mečiarovo HZDS navrhovalo premeniť federáciu na hospodárske a obranné spoločenstvo, Klausova ODS to odmietla. Slovenská národná rada 17. júla 1992 schválila deklaráciu o zvrchovanosti. Premiéri Václav Klaus a Vladimír Mečiar sa 26. augusta v Brne dohodli na harmonograme rozdelenia a 1. septembra prijala Slovenská národná rada ústavu. Federálne zhromaždenie 25. novembra 1992 schválilo ústavný zákon, podľa ktorého federácia uplynutím 31. decembra 1992 zanikla a jej nástupcami sa stali Česká republika a Slovenská republika.

## Čo z toho plynie pre Európu

Česko-slovenská skúsenosť ukazuje, že na vzťahu dvoch národov záleží viac než na označení štátu. Federácia s ochranou menšieho národa môže fungovať; bez dôvery a spoločného cieľa sa však rozpadne aj ona. Konfederácia s právom veta je zas pomalá v každej kríze, ako ukázali prvé Spojené štáty.

Európska únia stojí niekde medzi týmito pojmami: v niektorých oblastiach funguje federálne, v iných ako zväzok vlád. Podrobne to rozoberáme v otázke Je EÚ federácia, konfederácia, alebo niečo iné? Slovák Milan Hodža v roku 1942 v Londýne navrhoval federáciu malých štátov medzi Nemeckom a Ruskom, lebo samy neobstoja. Či a ako by mohla vzniknúť federácia európska, píšeme v otázke Vznikne niekedy európska federácia?

Všetky otázky →

ČASTÉ OTÁZKY

**Aký je rozdiel medzi federáciou a konfederáciou?**
Federácia je jeden štát: spoločná vláda má vlastné právomoci a zákony platia priamo pre občanov, ako v Nemecku či Rakúsku. Konfederácia je zväzok samostatných štátov, ktorých spoločné orgány konajú cez vlády členov a dôležité veci rozhodujú spravidla jednomyseľne.

**Je Švajčiarsko konfederácia?**
Len podľa názvu. Do roku 1848 bolo Švajčiarsko zväzkom kantónov založeným na zmluve z roku 1815, ktorú nebolo možné revidovať. Po krátkej občianskej vojne v roku 1847 prijalo spolkovú ústavu a odvtedy je federáciou. Slovo konfederácia si ponechalo v oficiálnom názve.

**Kedy vznikla česko-slovenská federácia?**
Ústavný zákon o československej federácii schválilo Národné zhromaždenie 27. októbra 1968 a účinný bol od 1. januára 1969. Spoločný štát odvtedy tvorili dve republiky, Česká a Slovenská, s vlastnými vládami a národnými radami. Federácia zanikla uplynutím 31. decembra 1992.

**Čo bol zákaz majorizácie?**
Pravidlo, podľa ktorého pri vybraných zákonoch hlasovali poslanci Snemovne národov zvolení v Česku a na Slovensku oddelene a návrh musel získať väčšinu v oboch častiach. Početnejší Česi tak nemohli Slovákov v týchto veciach prehlasovať. Ústavné zákony potrebovali trojpätinovú väčšinu v každej časti.

**Je Európska únia federácia, alebo konfederácia?**
Ani jedno úplne. Pri trhu, práve a mene funguje Únia federálne, pri obrane, daniach a zahraničnej politike ako zväzok vlád s právom veta. Podrobne to rozoberáme v otázke Je EÚ federácia, konfederácia, alebo niečo iné?

ZDROJE


- Bundesministerium der Justiz: Grundgesetz, čl. 20 ods. 1 – Nemecko je „demokratický a sociálny spolkový štát“; RIS: Bundes-Verfassungsgesetz, čl. 2 – „Rakúsko je spolkový štát“ z deviatich samostatných krajín
- National Archives (USA): Articles of Confederation (1777) – v platnosti od 1. 3. 1781; dane vyberali štáty, každý štát mal v Kongrese jeden hlas, zmena vyžadovala súhlas všetkých štátov; nahradila ich ústava účinná od roku 1789
- Švajčiarske národné múzeum: The Confederation’s policy of concordance (2023) – spolková ústava od roku 1848 po vojne Sonderbundu (1847); spolková zmluva z roku 1815 neumožňovala vlastnú revíziu; Spolková kancelária Švajčiarska: The Swiss Confederation – a brief guide – oficiálny názov štátu
- Slov-lex: Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii – schválený 27. 10. 1968, účinný od 1. 1. 1969; čl. 1 (federatívny štát, dobrovoľný zväzok rovnoprávnych národných štátov, dve republiky), čl. 29–31 (Snemovňa ľudu 200 poslancov, Snemovňa národov 150, z toho 75 a 75), čl. 41 (trojpätinová väčšina v oboch častiach Snemovne národov), čl. 42 (zákaz majorizácie)
- Slov-lex: Ústava ČSSR č. 100/1960 Zb., čl. 4 – vedúca úloha Komunistickej strany Československa „v spoločnosti i v štáte“; Slov-lex: Ústavný zákon č. 135/1989 Zb. – čl. 4 vypustený 29. 11. 1989
- Slov-lex: Ústavný zákon č. 125/1970 Zb. – schválený 20. 12. 1970; hospodárstvo „jednotné“, riadené národohospodárskymi plánmi celého štátu
- Slov-lex: Ústavný zákon č. 81/1990 Zb. – 29. 3. 1990, slovenské znenie „Česko-slovenská federatívna republika“; Zákony pro lidi: 81/1990 Sb. – české znenie „Československá federativní republika“; Slov-lex: Ústavný zákon č. 101/1990 Zb. – schválený 20. 4. 1990, „Česká a Slovenská Federatívna Republika“
- ČT24: Svědkem byl jen velký platan. Před třiceti lety Klaus a Mečiar dohodli rozdělení (8/2022) – návrhy vrátane konfederácie a „dvojdomčeka“; HZDS navrhlo premeniť federáciu na hospodárske a obranné spoločenstvo, ODS to odmietla; dohoda v Brne 26. 8. 1992
- Slov-lex: Deklarácia SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky (1992) – schválená 17. 7. 1992; Slov-lex: Ústava SR č. 460/1992 Zb. – schválená 1. 9. 1992
- Slov-lex: Ústavný zákon č. 542/1992 Zb. o zániku ČSFR – schválený 25. 11. 1992; federácia zaniká uplynutím 31. 12. 1992, nástupníckymi štátmi sú Česká republika a Slovenská republika
- Národná knižnica Írska: Milan Hodža, Federation in Central Europe (1942)